

УДК 657.6.657.432

О. Ю. Рубитель, директор

ТОВ «Альянсаудит» м. Запоріжжя, Україна

АУДИТ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ

О. Ю. Рубитель, директор

ООО «Альянсаудит» г. Запорожье, Украина

АУДИТ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ

O.U. Rubitel, director

Ltd. "Alyansaudyt" Zaporozh'ye, Ukraine

AUDIT OF CORPORATE GOVERNANCE: THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACH

Досліджено концептуальне бачення аудиту системи корпоративного управління з теоретичної і практичної точок зору, беручи до уваги законодавчу необхідність висловлювання аудитором професійного судження щодо його стану в аудиторському висновку.

Ключові слова: аудит, корпоративне управління, аудиторські процедури

Исследованы концептуальное видение аудита системы корпоративного управления с теоретической и практической точек зрения, учитывая законодательную необходимость выражения аудитором профессионального суждения относительно его состояния в аудиторском заключении..

Ключевые слова: аудит, корпоративное управление, аудиторские процедуры.

In the article the conceptual vision of the audit of corporate governance from a theoretical and practical point of view, given the need for a legislative expression of the auditor's professional judgment with respect to its state in the audit report. Are the key features of effective corporate governance, the auditor should consider when assessing the state of corporate governance. It is concluded that the scientific approaches to audit procedures to verify the status of corporate governance should be one of the areas for further research.

Keywords: audit, corporate governance, audit procedures.

Постановка проблеми. Перехід до ринкових відносин зумовив необхідність підприємствам формувати свою організаційну структуру таким чином, щоб вона була спрямована на досягнення певної мети. При цьому управління підприємством в умовах ринкової економіки складніше, ніж в умовах центральної системи. Внутрішні економічні процеси підприємств є нестабільними, оскільки піддаються впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, значних коливань фінансових процесів, притаманних сучасним умовам ринкової економіки.

Процес планування, організації та приведення в дію поставлених підприємством цілей з тим, щоб досягнути поставлених цілей та завдань називається менеджментом. Управлінське рішення є процесом формування напрямків діяльності підприємства. Отже, це є визначальний процес управлінської діяльності. Контроль за виконанням управлінського рішення є засобом зворотного зв'язку між об'єктом і системою управління. За допомогою контролю отримується інформація про фактичне виконання управлінського рішення. Оцінка результатів допомагає зрозуміти чи відповідають управлінські рішення стану і вимогам оточення. Застосування наведених стадій управління підприємством безпосередньо впливає на ефективність функціонування підприємства.

Сприяття фінансовій стабільності підприємств повинен також і аудит, як форма незалежного фінансового контролю, оскільки аудитор засвідчує достовірність належного фінансового стану підприємств. Зовнішній незалежний аудит сприяє захисту інтересів та зменшує капітальні витрати підприємства. Тому актуальним стає питання дослідження аудитором надійності та ефективності системи корпоративного управління та її вплив на думку аудитора щодо достовірності фінансової звітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні питання методології і теорії аудиту знайшли відображення в роботах таких зарубіжних вчених як Р. Адамса,

Х. Андерсона, Е. Аренса і Дж. Лоббека, Р. Доджа, Д. Кармайкла, Д. Колдуелл, Р. Монтгомері, Б. Нідлзата ін.

Дослідженню питань технології та організації аудиту присвячені роботи таких російських вчених як М. Азарської, О. Бакаєвої, Є. Гутцайта, Я. Соколова, С. Бичкової, В. Суйца, А. Шеремет ін.

В наукових працях вітчизняних вчених серед яких Ф. Бутинець, Н. Дорош, М. Кужельного, О. Петрик, Н. Проскуріна, І. Пилипенко, О. Редько, В. Рудницького, К. Сурніної тощо, здебільшого розглядаються питання генезису аудиту, його змісту, функцій та забезпечення якості професійних послуг.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В наукових роботах як зарубіжних, так і вітчизняних вчених відсутні дослідження, як впливає корпоративна система управління на достовірність фінансової звітності і які аудиторські процедури допоможуть аудитору сформулювати і висловити думку щодо стану корпоративного управління.

Мета статті. Метою статті є висвітлення підходів до проведення аудиту стану корпоративного управління, як складової частини виконання аудиторських процедур для висловлювання думки щодо достовірності фінансової звітності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Встановлення в Україні ринкових відносин та підвищення ролі акціонерних товариств у розвитку економіки держави зумовили необхідність усвідомлення важливості проблеми корпоративного управління, виникнення якої неминуче пов'язано з переходом на нову систему господарювання. Результатом масової приватизації стала поява на ринку безлічі компаній, нездатних продовжувати свою діяльність і розвиватися без залучення інвестиційних ресурсів, що, в свою чергу, неможливо без вдосконалення корпоративного управління. Ефективна система корпоративного управління допомагає забезпечити ефективне використання підприємствами свого капіталу, сприяє прозорій звітності органів управління, як безпосередньо підприємству, так і його акціонерам. Це в свою чергу сприяє підприємству у:

- підтримувати довірі інвесторів та залученню довгострокового капіталу;
- підвищенні конкурентоспроможності та економічній ефективності;
- прозорості фінансових та інших операцій;
- підтриманні балансу інтересів всіх учасників корпоративних відносин.

Для держави позитивний вплив належного стану корпоративного управління проявляється в його впливі на економічний та соціальний розвиток країни через сприяння розвитку системи інвестування і підвищення довіри та забезпечення впевненості інвесторів.

В сучасних умовах розвитку економіки більша частина підприємств перебуває у кризовому стані внаслідок недостатнього обсягу надходжень інвестиційних ресурсів. Зовнішній аудит в даному випадку є тим самим ключем, який може і має відновити довіру до ринку та віру у правильність його механізмів.

Голова Комітету з міжнародних стандартів аудиту та гарантії достовірності (IAASB) Міжнародної Федерації Бухгалтерів (IFAC) Арнольд Шильдер серед основних аспектів якості аудиту розглядає фактори середовища, під якими він зокрема розуміє якість корпоративного управління, що сприяє якості аудиту [1].

Проблема корпоративного управління актуальна як для економічно розвинених держав, так і для України, ринок якої тільки розвивається.

Єдиного визначення корпоративного управління на сьогоднішній день у світовій практиці не існує. Визначення корпоративного управління згруповані у таблиці 1.

Отже «корпоративне управління» - це по-перше, система звітності перед акціонерами, а по-друге, спосіб управління підприємством. Тому підвищення рівня корпоративного управління компанії є одним із ключових елементів підвищення ефективності такого підприємства.

Таблиця 1

Визначення корпоративного управління

Визначення	Автор
1	2
Система звітності перед акціонерами осіб, яким довірено поточне керівництво компанією.	Федеральна служба з фінансових ринків Росії [2]
Спосіб управління компанією, який забезпечує справедливий розподіл результатів діяльності між усіма акціонерами, а також іншими зацікавленими особами.	Федеральна служба з фінансових ринків Росії [2]
Комплекс заходів та правил, які допомагають акціонерам контролювати керівництво компанії і впливати на менеджмент з метою максимізації прибутку і вартості підприємства.	Федеральна служба з фінансових ринків Росії [2]
Система взаємовідносин між менеджерами компанії і їх власниками з питань забезпечення ефективності діяльності компанії і захист інтересів власників, а також інших зацікавлених сторін.	Федеральна служба з фінансових ринків Росії [2]
Внутрішні системи, структури та процедури, що використовуються для управління та контролю корпорації.	Вікіпедія — вільна енциклопедія [3]
Система взаємодії між акціонерами і керівництвом компанії (акціонерного товариства, корпорації), включаючи її рада директорів, а також з іншими зацікавленими особами, з допомогою якої реалізуються права акціонерів; комплекс механізмів, що дозволяють акціонерам (інвесторам) контролювати діяльність керівників компанії і вирішувати виникаючі проблеми з іншими групами впливу.	Вікіпедія — вільна енциклопедія [3]
Система відносин, яка визначає правила та процедури прийняття рішень щодо діяльності господарського товариства та здійснення контролю, а також розподіл прав і обов'язків між органами товариства та його учасниками стосовно управління ним.	Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»[4]
Комплекс відносин між адміністрацією компанії, її правлінням, акціонерами та іншими зацікавленими особами	Організація економічного співробітництва та розвитку [5]
Спосіб, яким компанія створює вартість, формуючи і координуючи свої дії на різних ринках.	Гогуа Н. К. [6]
Процес регулювання власником руху його корпоративних прав з метою одержання прибутку та управління підприємством.	Мальська М. П. [7]
Система, за допомогою якої спрямовують та контролюють діяльність господарського товариства.	Мальська М. П. [7]

До недавнього аудитор взагалі не мав обов'язку висловлюватися щодо стану системи корпоративного управління підприємства. Ситуація змінилася з прийняттям Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку України рішення № 1360 від 29.09.2011 року, яким передбачено у складі аудиторського висновку висловлювати думку про стан корпоративного управління, у тому числі стан внутрішнього аудиту відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства». Внаслідок чого аудитор висловлюючи аудиторську думку щодо фінансової звітності за рік, що закінчився 31 грудня 2011 року уперше повинні були виразити також і думку щодо стану корпоративного управління.

Аналіз змісту аудиторських висновків щодо фінансової звітності за рік, що закінчився 31 грудня 2011 року, підприємств Запорізької, Дніпропетровської та Київської областей, які розміщені на офіційному сайті Державної установи «Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України» (<http://smida.gov.ua>) свідчить про те, більша частина аудиторів висловлюючи думку стосовно стану корпоративного управління, обмежилася загальними фразами, типа «стан корпоративного управління, у тому числі стан внутрішнього контролю Товариства в суттєвих аспектах відповідає вимогам Закону України «Про акціонерні товариства».

А чи це хотіли почути інвестори та акціонери?

Інвестори та акціонери зацікавлені в тому щоб:

1) розуміти особливості функціонування підприємства і ступінь його прозорості;

- 2) мати можливість оцінювати свої ризики;
- 3) знати, як підприємство враховує інтереси всіх акціонерів, включаючи міноритарних;
- 4) володіти додатковою інформацією при прийнятті інвестиційних рішень.

Оцінка аудитором стану корпоративного управління повинна врахувати основні риси ефективного корпоративного управління.

Ефективність корпоративного управління виявляється в наступному:

- загальна правова та політична культура (правові та фідучіарні обов'язки керівництва, директорів та мажоритарних акціонерів; надійна і якісно працююча правова система);
- наявність відповідних ринкових механізмів (система розкриття інформації і наявності імперативних вимог про надання звітності, а також ефективні механізми регулювання ринку цінних паперів);
- наявність дієздатної спостережної ради [8].

При цьому слід враховувати характерні негативні риси, які властиві українському корпоративному управлінню:

- поширене поєднання функції управління з функцією володіння. Як наслідок публічні акціонерні товариства продовжують управлятися як приватні фірми;
- слабкий контроль за діяльністю менеджменту. Внаслідок чого управлінський персонал фактично є підзвітним лише домінуючого власнику (а не всім акціонерам);
- відсутність прозорості внаслідок несприятливої державної політики. Інформаційна відкритість робить підприємство вразливим перед контролюючими органами.

Міжнародний стандарт аудиту 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища» (далі МСА 315) розглядає процедури, що має виконати аудитор з метою ідентифікації та оцінки ризиків суттєвих викривлень фінансової звітності через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища, включаючи внутрішній контроль суб'єкта.[9, с. 276 - 328]. Зокрема, під розумінням характеру суб'єкта господарювання, МСА 315 розуміє отримання аудитором інформації про діяльність суб'єкта господарювання, структуру його власності та корпоративного управління тощо.

Отже перше знайомство аудитора з системою корпоративного управління здійснюється в межах виконання процедур отримання розуміння суб'єкта господарювання і його середовища.

Подальше планування аудиту та вибір процедур для перевірки стану корпоративного управління залежатиме від:

- кількості акціонерів;
- визначеної суб'єктом господарювання структури корпоративного управління;
- ідентифікації характерних негативних рис, які властиві українському корпоративному управлінню.

Для висловлення думки щодо стану корпоративного управління аудитор має виконати процедури, які можна умовно поділити на наступні напрямки:

- отримання розуміння щодо діяльності суб'єкта господарювання, структури його власності та корпоративного управління (наявність наглядової ради, відділу внутрішнього аудиту (аудитора), ревізійної комісії (ревізора), корпоративного секретаря, колегіального чи одноособового виконавчого органу);
- дослідження внутрішніх документів, що регламентують діяльність органів корпоративного управління;
- дослідження функцій та повноважень органів корпоративного управління та їх відповідність чинному законодавству;

– дослідження дотримання органами корпоративного управління вимог внутрішніх документів, що регламентують їх діяльність.

Виконання зазначених процедур в межах аудиту історичної фінансової звітності допоможе досягти головної мети аудиту - підвищення ступеня довіри користувачів до фінансової звітності та зменшення інформаційних ризиків користувачів такої звітності.

Висновки і пропозиції. Рівень довіри користувачів до фінансової звітності залежить від якості такої фінансової звітності, та змістовного наповнення аудиторського висновку (звіту). Належна система корпоративного управління дозволяє інвесторам бути впевненими, що управлінський персонал (менеджмент) підприємства розумно використовує їх інвестиції для фінансово-господарської діяльності і, таким чином, збільшується вартість частки участі інвесторів в акціонерному капіталі підприємства.

Отже сферу аудиту фінансової звітності необхідно розширяти через поглиблене дослідження ризиків, що виникають внаслідок корпоративного управління. Саме тому наукові підходи до аудиторських процедур для перевірки стану корпоративного управління мають бути одним із напрямів подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Шильдер А. Вище планку / А. Шильдер // Аудитор України. – 2011. – № 3. – С. 34-37;
2. Корпоративное управление: история и практика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fcsм.ru/ru/legislation/corp_management_study/
3. Корпоративне управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>
4. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80>
5. Принципы корпоративного управления Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.corp-gov.ru/projects/principles-ru.pdf>
6. Гогуа Н. К. Методология интегрированного прогнозирования, планирования и контроля в системе корпоративного управления предприятиями инвестиционно-строительного комплекса: автореф. дис. на сосискание науч. степени док. экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством: теория управления экономическими системами» / Н. К. Гогуа. – Москва, 2008. – 20 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/metodologiya-integrirrovannogo-prognozirovaniya-planirovaniya-i-kontrolya-v-sisteme-korporati#ixzz2Lw5w8FB5>
7. Мальська М. П. Корпоративне управління: теорія та практика: Підручник / М. П. Мальська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/menedzhment/korporativne_upravlinnya_-_malska_mp
8. Мостенська Т. Л. Корпоративне управління: Навчальний посібник. / Т. Л. Мостенська, В. О. Новак, М. Г. Луцький, Ю. Г. Симоненко - К.: Каравела, 2008. - 384 с.
9. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року, частина 1: пер. з англ. Ольховікова О. Л., Селезньов О. В., Зеніна О. О., Гик О. В, Біндер С. Г. – К. : Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України, 2010. – 846 с.